

ความสำคัญของหลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมืองและชนบท (URBAN AND RURAL DESIGN)

ชลิตถาวร วีรหลิน*

คำนำ

หลักสูตรปริญญาโทสาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมืองและชนบทไม่เพียงแต่จะเป็นหลักสูตรและมหาวิทยาลัยแห่งแรกของประเทศไทยเท่านั้น แต่จะเป็นหลักสูตรที่ชี้มาให้คนและสังคมไทยตระหนักว่าหากประเทศไทยประสงค์จะให้นโยบายด้านการพัฒนาสังคมและการพัฒนาด้านเศรษฐกิจบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายแล้ว คนและสังคมไทยซึ่งประกอบด้วย ประชาชน ภาค รัฐและเอกชนจะต้องมีส่วนร่วม (Participation) ในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม และการวางผังพัฒนาพื้นที่ (Spatial Development Planning) หรือการวางผังพัฒนาที่ดิน (Land Development Planning) ควบคู่หรือผสมผสาน (Integration) กันในทุกพื้นที่และทุกระดับของการพัฒนาซึ่งท่านผู้อ่านจะพบว่านับแต่ประเทศไทยมีแผนพัฒนาการเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติมาแล้ว 8 ฉบับ (ฉบับละ 5 ปี) คือตั้งแต่ พ.ศ.2504 จนถึงปัจจุบัน (ช่วงของแผนพัฒนาฯ คือระหว่าง พ.ศ. 2504-2544) สังคมไทยจะพบว่าไม่มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแต่จะไม่มีแผนพัฒนาพื้นที่ (320 ล้านไร่เศษ) หรือแผนพัฒนาที่ดิน หรือแผนพัฒนาทางกายภาพ (Physical Development Planning) หรือแผนพัฒนาระบบนิเวศ (Ecological System Planning) เลย ด้วยเหตุดังกล่าวนโยบายการพัฒนาประเทศที่มุ่งสู่ความทันสมัย หรือมุ่งสู่ความ

เป็นนานาชาติ ในศตวรรษที่ 21 จึงเป็นสิ่งที่ยากยิ่งของประเทศไทยตราบดีที่คนและสังคมยังไม่ตระหนักถึงความจำเป็น (Needs) และต้องกระทำ (Must) เพื่อคุณภาพชีวิต (Quality of life) และคุณภาพ ของสิ่งแวดล้อม (Quality of Environments) ทุกระดับของสังคมโลก (World Population) ซึ่งจะมีประชากร 9,346 ล้าน คน เศษในปี พ.ศ. 2593 โดยประเทศไทยจะมีประชากร 69.74 ล้านคน ลดลงจาก 70.31 ล้านคน ในปี 2568

ความสำคัญของหลักสูตรปริญญาโททาง (URBAN AND RURAL DESIGN) คือ จะปลูกฝังให้คนและสังคมไทยตระหนักว่าผังเมือง และผังชนบทจะต้องเป็นกลไกหรือเครื่องมือ (PLANNING TOOLS) ในการพัฒนาเมืองและการพัฒนาชนบทของประเทศและเพื่อจะกระตุ้นให้คนและสังคมไทยยอมรับในกิจกรรมการพัฒนาเมืองและการพัฒนาชนบทในเรื่องที่สำคัญที่สุดคือ

1. ผังเมือง (URBAN PLAN or CITY PLAN และผังชนบท (RURAL PLAN) จะต้องเป็นกลไกหรือเครื่องมือ (PLANNING TOOLS) ในการพัฒนาเมือง (URBAN DEVELOPMENT) และการพัฒนาชนบท (RURAL DEVELOPMENT) ของประเทศ กล่าวคือ โครงการแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง แผนพัฒนาชนบทยากจน โครงการอีสานเขียว หรือแผนพัฒนาชนบทแห่งชาติซึ่งมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานคณะกรรมการนั้นจะ

* หัวหน้าหลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมืองและชนบท มหาวิทยาลัยรังสิต

ต้องมีผังเมืองสำหรับการพัฒนาชุมชนเมืองและผัง
ชนบทสำหรับการพัฒนาชนบทเป็นกลไกหรือ
เครื่องมือในการพัฒนาเมืองและชนบท

2. การพัฒนาเมืองและการพัฒนาชนบท
จะต้องพัฒนาควบคู่หรือพร้อมกันไป (HAND IN
HAND) และผสมผสานกันไป (URBAN PLANS
AND RURAL PLANS INTEGATION) ในการ
พัฒนาประเทศ หรือภาค (4 ภาค) หรืออนุภาค
(SUB-REGIONS) เช่น กรุงเทพมหานคร และ
ปริมณฑลหรือภาคใต้ตอนบน ภาคใต้ตอนล่าง ตาม
ความพร้อมด้านการบริหาร (ระบบโครงสร้างของ
หน่วยงานที่รับผิดชอบและบุคลากร) ด้านการเงิน
การคลัง (ภาษีรัฐบาลภาษีท้องถิ่น เงินอุดหนุน
เงินช่วยเหลือ เงินกู้ หรือการออกพันธบัตร ฯลฯ)
และด้านกฎหมาย กฎระเบียบ และข้อบังคับของ
ชุมชนนั้นๆ

3. จะต้องแปลงแผนพัฒนาการเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติมาสู่การปฏิบัติโดยผังเมืองและ
ผังชนบท หรือผังเมืองและผังภาค (เมืองและชนบท)
เท่านั้นตราบใดที่การพัฒนาประเทศจะต้องประกอบ
ด้วยการพัฒนาหลัก 2 ส่วน คือ

- 1) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human
Resources Development) และ
- 2) การพัฒนาพื้นที่ (Spatial Develop-
ment) หรือการพัฒนาที่ดิน (Land Develop-
ment) ซึ่งรองรับการเพิ่มประชากร การกระจาย
ตัวประชากร (Population Distribution) และ
การอพยพย้ายถิ่น (In-Out Migration) ในแต่ละ
พื้นที่ของประเทศ

มาตรการทางกฎหมายที่สนับสนุนบท-
ความนี้ได้แก่กฎหมายรัฐธรรมนูญ (รัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540) กฎหมาย
รัฐธรรมนูญของประเทศต่างๆกฎหมายการผังเมือง
(พระราชบัญญัติการผังเมืองและผังชนบทพุทธ

ศักราช 2495 และพระราชบัญญัติการผังเมือง
พ.ศ.2518) และกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการ
พัฒนาที่ดิน การพัฒนาสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา
ทางกายภาพ สาธารณูปโภค ฯลฯ ของประเทศ
ต่างๆ

เป้าหมายของหลักสูตร

ผลิตมหาบัณฑิต (หลักสูตรปริญญาโท)
ที่สามารถนำแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการวางผัง
และออกแบบชุมชนเมืองและชนบท ในพื้นที่ที่นัก-
ศึกษาเลือก หรือพื้นที่คัดเลือกโดยนักศึกษาและ
คณาจารย์ไปสู่การปฏิบัติและอาจนำผลการศึกษา
ดังกล่าวไปเสนอแนะต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
และประชาชนในชุมชนพื้นที่วางผังหน่วยงาน
ของรัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องเพื่อนำผังเมือง
และผังชนบทระดับปฏิบัติ (ACTION PLAN)
หรือผังเมืองท้องถิ่น (LOCAL PLAN) ไปสู่การปฏิบัติ

กิจกรรมการเรียนการสอน

นักศึกษาจะต้องเรียนรู้ด้วยตนเอง (Learn-
ing by Doing) พัฒนาตนเอง (Self Develop-
ment) และร่วมกับหลักสูตรในการ สร้างฐานข้อมูล
(Data Base) ทั้งด้านเมืองและชนบทให้พร้อมที่
จะเรียนรู้จนสามารถวางผัง และออกแบบชุมชน
เมืองและชนบทถึงขนาดสามารถนำผังเมืองและผัง
ชนบทไปสู่การปฏิบัติได้จริงภายใต้มาตรการหลัก 3
ด้าน คือ

1. มาตรการทางการบริหาร (Adminis-
trative Measure) ซึ่งได้แก่ระบบ โครงสร้าง
บุคลากรและอำนาจหน้าที่ขององค์การปกครอง
ท้องถิ่นและหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบและการ
มีส่วนร่วมในการบริหารผังเมือง และผังชนบทของ
ประชาชนภาครัฐและเอกชน

2. มาตรการทางการเงินการคลัง (Financial Measure) ซึ่งได้แก่การคลังท้องถิ่นและการคลังรัฐบาลและการจัดหาแหล่งเงินสำหรับนำโครงการภายใต้ผังเมืองและผังชนบทที่วาง จัดทำ และดำเนินการไปสู่การปฏิบัติ

3. มาตรการทางกฎหมาย (Regulatory Measure) ซึ่งได้แก่กฎหมายรัฐธรรมนูญ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540) พระราชบัญญัติการกระจายอำนาจ พ.ศ.... (กำลังร่างและจะต้องแล้วเสร็จภายในกำหนดไว้ตามบทเฉพาะกาล (2 ปี จาก 11 ตุลาคม 2540) กฎหมายการผังเมือง และผังชนบท พ.ศ. .... (กำลังขอแก้ไข โดยกรมการผังเมือง กระทรวงมหาดไทยและผู้เขียนซึ่งเสนอผ่านราชมนตรีตยสถานไปยังสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สถาผู้แทนราษฎร (กรรมาธิการสิ่งแวดล้อม) และวุฒิสภา (กรรมาธิการสิ่งแวดล้อม) ขอให้กฎหมายการผังเมืองและผังชนบท พ.ศ....เป็นกฎหมายหลักซึ่งกฎหมายทุกฉบับเกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่ ที่ดิน (พื้นที่ดินทั่วไป ภูเขา ห้วยหนอง คลอง บึง บางลำน้ำ ทะเลสาบ เกาะและที่ชายทะเล) และกายภาพสิ่งแวดล้อม จะต้องสอดคล้องและอยู่ภายใต้กฎหมายการผังเมืองและผังชนบทเช่นเดียวกับนานาชาติ เช่น TOWN AND COUNTRY PLANNING ACT, TOWN PLANNING ACT, RURAL PLANNING ACT, COUNTRYSIDE PLANNING ACT หรือ URBAN AND REGIONAL PLANNING ACT. ซึ่งจะบัญญัติไว้ให้กฎหมายอื่นๆ เกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่ของประเทศนั้นๆ ต้องสอดคล้อง และอยู่ภายใต้กฎหมายผังเมืองและผังชนบท

ประเภทของกิจกรรมหลัก

กิจกรรมหลักของผังเมืองและผังชนบท ซึ่งนักศึกษาจะได้เรียนรู้ คือ

1) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (CONSERVATION OF NATURE) และ ศิลปวัตถุ (HISTORIC PRESERVATION) ของชุมชนดั้งเดิมและชุมชนขยายในแต่ละจังหวัด

2) การเลือกที่ตั้งวางผังและออกแบบเมืองใหม่ (NEW TOWN) เช่นใน 237 อำเภอทั่วประเทศที่มีประชากรตั้งแต่ 100,000 คนขึ้นไปหรือ 18 จังหวัด ที่มีประชากรตั้งแต่ 1 ล้านคนขึ้นไป

3) การวางผังและออกแบบพื้นที่แบบรวมกิจกรรมเป็นหน่วยเดียว (A PLANNED UNIT DEVELOPMENT) เช่น โครงการขนาดใหญ่ (MEGA PROJECTS)

4) การปรับปรุงฟื้นฟูเมืองและชนบท (URBAN AND RURAL RENEWAL) เช่น การพัฒนาสภาพสิ่งแวดล้อมของบริเวณเสื่อมโทรมหนาแน่น แออัด ประเภทของแผนผังซึ่งจะใช้เป็นกลไก หรือเครื่องมือ (PLANNING TOOLS) ในการนำแผนพัฒนาเมือง (URBAN DEVELOPMENT PLAN) และแผนพัฒนาชนบท (RURAL DEVELOPMENT PLAN) ไปสู่การปฏิบัติซึ่งนักศึกษาจะต้องเรียนรู้ได้แก่

1) แผนผังแสดงการกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินในปัจจุบันและอนาคต 20-30-40 ปี (LAND USE PLAN: EXISTING AND FUTURE) ซึ่งจำแนกเป็นประเภทกิจการ (ที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม อุตสาหกรรมและเกษตรกรรม) พร้อมทั้งแนวเขตการแบ่งที่ดินออกเป็นประเภทและย่าน (เช่น ย่านศูนย์ราชการ ย่านศูนย์วัฒนธรรมย่านศูนย์กลางชุมชนหลักรอง ย่านสถาบันศาสนา ย่านศูนย์การศึกษา ฯลฯ)

2) แผนผังแสดงโครงการคมนาคม และขนส่งพร้อมทั้งรายละเอียดแสดงเขตและขนาดทางสาธารณะ (TRANSPORT PLAN)

3) แผนผังแสดงรายละเอียดของกิจการสาธารณูปโภค (UTILITIES AND FACILITIES PLAN) "ด้านต่างๆ เช่น การประปา การระบายน้ำ การบำบัดน้ำเสีย การป้องกันน้ำท่วม การกำจัดขยะ ขยะติดเชื้อ สารพิษ และสิ่งปฏิกูล แนวท่อระบบก๊าซ และโทรคมนาคม เป็นต้น"

4) แผนผังแสดงที่โล่ง (สวนสาธารณะ และที่พักผ่อนหย่อนใจและที่สงวนไว้เพื่อรองรับการขยายตัวในอนาคตหรือรองรับนโยบายพิเศษ)

5) แผนผังแสดงกำหนดระดับพื้นดิน

6) แผนผังแสดงบริเวณที่ตั้งของสถานที่หรือวัตถุที่มีประโยชน์หรือคุณค่าในทางศิลปกรรม สถาปัตยกรรมประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดีที่จะพึงส่งเสริมดำรงรักษา หรือบูรณะ (HISTORIC PRESERVATION)

7) แผนผังแสดงบริเวณที่มีทรัพยากรธรรมชาติหรือภูมิประเทศที่งดงามหรือมีคุณค่าในทางธรรมชาติ เช่น แหล่งน้ำ (มหาสมุทร ทะเล แม่น้ำ คลอง ทะเลสาบ อ่างเก็บน้ำ ห้วย หนอง บึง บาง) เกาะ ภูเขา ป่าไม้ แหล่งแร่ บริเวณวิวทัศนที่สวยงาม รวมทั้งต้นไม้เดี่ยวหรือต้นไม้หมู่ที่จะพึงส่งเสริม หรือบำรุงรักษา (CON NATURE) เช่น ไม้ยืนต้นที่มีอายุเป็นร้อยๆ ปี ไม้ประจำถิ่นหรือมีถิ่นกำเนิดในประเทศไทยในแต่ละภาคและท้องถิ่นหรือไม้หายาก เป็นต้น

8) แผนผังแสดงบริเวณที่จะทำการปรับปรุงฟื้นฟูหรือรื้อ ซ้ำ (หาที่อยู่ใหม่ให้) เช่น บริเวณ สลัม อาคารที่รูก่อที่สาธารณะ เช่น แม่น้ำ ลำคลอง หรือริมทางรถไฟริมถนน

นักศึกษาจะเข้าใจดีขึ้นหากศึกษา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 บทบัญญัติมาตราต่างๆ ภายใต้ "องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น" (หมวด 9) คือนับแต่ครบกำหนดบทเฉพาะกาล 2 ปี ของกฎหมายรัฐธรรมนูญ

ฉบับดังกล่าวคือ ภายใน 10 ตุลาคม 2542 อำนาจหน้าที่ ในการวางผังเมืองและผังชนบทเป็นของ องค์การปกครองท้องถิ่น คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เทศบาล (รวมสุขาภิบาลเดิม) กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา ส่วนหน่วยงานของรัฐ (รวมรัฐวิสาหกิจ) จะเป็นเพียงผู้กำกับดูแลภายใต้บทบัญญัติของพระราชบัญญัติการกระจายอำนาจ พ.ศ.... (กำลังอยู่ในการพิจารณาของสภา)

นักศึกษาและผู้สนใจจะเข้าใจชัดเจนขึ้น หากได้รับทราบว่าการออกแบบชุมชนเมืองและชนบท (URBAN AND RURAL DESIGN) เป็นกระบวนการที่สองของกระบวนการวางจัดทำและดำเนินการ (PLANNING PROCESS) ของผังเมืองและผังชนบท ซึ่งมีอยู่ 3 กระบวนการ คือ

กระบวนการที่ 1 การวางผังเมืองและผังชนบท (PLANNING PROCESS)

กระบวนการที่ 2 การออกแบบชุมชนเมืองและชนบท (DESIGN PROCESS)

กระบวนการที่ 3 การนำผังเมืองหรือผังชนบทไปสู่การปฏิบัติ (IMPLEMENTATION PROCESS)

มหาวิทยาลัยทุกแห่งที่เปิดสอนหลักสูตร URBAN PLANNING, URBAN AND REGIONAL PLANNING, RURAL PLANNING แล้วแต่กรณี และหลักสูตร URBAN DESIGN หรือ URBAN AND RURAL DESIGN ต่างก็ยอมรับว่าระยะเวลา 2 ปี การศึกษาไม่เพียงพอสำหรับหลักสูตรปริญญาโททางการออกแบบชุมชนเมืองและชนบทโดยเฉพาะมหาวิทยาลัยรังสิตเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกที่เปิดสอนหลักสูตรนี้ สำหรับมหาวิทยาลัยศิลปากร ได้ทำการเปิดสอนหลักสูตรการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง (URBAN DESIGN) มาตั้งแต่ปีการศึกษา 2518 และ

มีนักศึกษาจบมาแล้ว 93 คน ทางแกเกี่ยวกับระยะเวลาของการศึกษา ข้อจำกัดของระยะเวลาของการศึกษา (2 ปีการศึกษา) จากประสบการณ์ของผู้เขียนซึ่งร่วมเป็นกรรมการร่างหลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง (URBAN DESIGN) ของมหาวิทยาลัยศิลปากรและหลักสูตรผังเมือง มหาบัณฑิต (URBAN PLANNING) ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมาแล้วซึ่งปัจจุบันเปลี่ยนเป็นสาขาวิชาแผนภาคและเมืองนั้นเห็นว่าจะต้องปรับปรุงด้านการเรียนการสอนดังต่อไปนี้

1) นักศึกษาจะต้องเรียนรู้ด้วยตนเอง และมีความสามารถและรอบรู้ด้านข้อมูล ระบบข้อมูลเมืองและชนบทเพื่อใช้ในการออกแบบชุมชนเมืองและชนบท

2) คณาจารย์จะเป็นเพียงผู้เอื้อ (Facilitator) หรือผู้กระตุ้น (Stimulator) ให้นักศึกษามีความรู้กว้างไกลและรู้สึกในด้านการวางจัดทำและดำเนินการตามกระบวนการ ผังเมือง

3) นักศึกษาแผน ก.และแผน ข. จะต้องมีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับแผนผัง นโยบาย และโครงการของผังเมืองรวมและแผนผังและโครงการของผังเมืองเฉพาะตามพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ.2518

การเลือกพื้นที่เพื่อการเรียนการสอน

ก. พื้นที่เมือง (URBAN AREA)
พื้นที่เมืองของประเทศไทยอาจจำแนกออกได้ เป็น 3 กลุ่มดังนี้

กลุ่มที่ 1 ได้แก่กลุ่มชุมชนเมืองตามกฎหมายต่างๆ เช่น ตามกฎหมายปกครอง เช่น กฎหมายระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน ได้แก่ กลุ่มพื้นที่ของหน่วยราชการบริหารส่วนท้องถิ่น กฎหมายเทศบาล กฎหมายสุขาภิบาล กฎหมาย

ระเบียบบริหารราชการส่วนจังหวัด กฎหมายระเบียบบริหารราชการส่วนตำบล กฎหมายระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร และกฎหมายระเบียบบริหารการเมืองพัทยา และกฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (พุทธศักราช 2540) หมวด 9 ว่าด้วยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น คือองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) องค์การบริหารส่วน ตำบล (อบต.) เทศบาล (รวมสุขาภิบาลเดิม) กรุงเทพมหานครและเมืองพัทยา (ตามความเป็นจริงมีทั้ง พื้นเมืองและชนบท)

กลุ่มที่ 2 ได้แก่ชุมชนเมืองตามสภาพความเป็นจริงได้แก่ ชุมชนที่ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพภาคนอกเกษตร เช่น การอุตสาหกรรม การพาณิชย์ การบริการ การก่อสร้าง การคมนาคมขนส่ง การเงินและการธนาคาร ฯลฯ หรือตามหลักวิชาการผังเมืองและผังชนบท คือ กิจกรรมเมืองประกอบระดับของความเป็นเมือง (Level of Urbanization) เช่น จำนวนประชากร ความหนาแน่น การเป็นอยู่ และการประกอบอาชีพ กิจกรรมทางสังคม เศรษฐกิจ ระดับและระบบของโครงสร้างพื้นฐาน ระบบเศรษฐกิจเมือง (Urban Economy) ระบบเมือง การบริหาร หรือวิถีชีวิตของประชากรเมืองจึงเห็นได้ว่า ผังเมืองของชุมชนเมืองใดไม่จำเป็นต้องมีขอบเขตหรือพื้นที่เต็มหรือเท่ากับเขตการปกครอง แต่จะยึดถือ "ศักยภาพของพื้นที่เมือง" เป็นหลักในการเลือกพื้นที่เพื่อการวางผังและออกแบบชุมชนเมือง

กลุ่มที่ 3 ได้แก่ชุมชนเมืองตามแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับต่างๆ (พ.ศ.2504-2544) และตามแนวคิดของกระทรวงมหาดไทย โดยคณะกรรมการพัฒนาเมืองและจังหวัดปริมาตร เมื่อ 13 กันยายน 2538 โดยมีอธิบดีกรมการผังเมือง เป็นประธานคณะทำงานโดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ

1. เพื่อหาพื้นที่ที่มีศักยภาพในการกำหนดให้เป็นเมืองใหม่

2. เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาเมืองทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และสาธารณูปโภคสาธารณูปการ

3. เพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินงานที่จะพัฒนาเมืองให้เป็นรูปธรรม

คณะทำงานได้กำหนดขอบเขตการศึกษา คือ กรุงเทพฯ และ 18 จังหวัดในภาคมหานครซึ่งห่างจากกรุงเทพฯ ไม่เกิน 150 กิโลเมตรโดยแบ่งชุมชนเมืองออกเป็น 6 กลุ่ม คือ

1) เมืองใหม่ (New Town)

2) กรุงเทพมหานครและปริมณฑล (Bangkok Metropolis and Vicinities)

3) ภาคมหานคร (Metropolitan Region) ครอบคลุมพื้นที่กรุงเทพมหานครและอีก 18 จังหวัด คือ นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรสาคร สมุทรปราการ สมุทรสงคราม นครปฐม นครนายก ปราจีนบุรี สระแก้ว ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ระยอง สระบุรี พระนครศรีอยุธยา อ่างทอง สุพรรณบุรี ราชบุรี และเพชรบุรี

4) เมืองใหม่ภาคมหานคร (New Towns in Metropolitan Region) ได้แก่การพัฒนาศูนย์ชุมชนเมืองของกรุงเทพมหานครและเมืองรอบนอกมหานครให้มีความสมบูรณ์แบบในตัวเองมีองค์ประกอบของเมืองครบทุกประเภทมีความเป็นอิสระมีฐานเศรษฐกิจของตนเอง

5) ศูนย์ชุมชนชานเมือง (Sub Center)

6) เมืองบริวาร (Satellite Town) 6 เมือง คือ สระบุรี ฉะเชิงเทรา นครปฐม ราชบุรี นครนายก และสุพรรณบุรี

ข. พื้นที่ชนบท (Rural Area)

พื้นที่ชนบทของประเทศไทยจำแนกได้เป็น 2 กลุ่มคือ

1) พื้นที่ที่กำหนดโดยกฎหมายปกครองและกฎหมายเฉพาะ เช่น กฎหมายระเบียบบริหารราชการแผ่นดินกฎหมายลักษณะการปกครองท้องถิ่น กฎหมายปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม กฎหมายจัดรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม กฎหมายสหกรณ์การเกษตรและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ปัจจุบันมีพื้นที่ชนบทตามกฎหมายอยู่ 75 จังหวัด (ยกเว้นกรุงเทพมหานครจังหวัดเดียวซึ่งประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 335 ให้เป็นชุมชนเมืองทั้งจังหวัด)

2) พื้นที่ที่กำหนดภายใต้แผนงานและโครงการ เช่น แผนพัฒนาชนบทยากจน แผนพัฒนาชนบทแห่งชาติ โครงการแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง โครงการอีสานเขียว โครงการสร้างงานในชนบท (กสข) เป็นต้น

จะเห็นว่า นักศึกษาหลักสูตรนี้มีโอกาสดีมากที่จะได้แสดงความรู้ ความสามารถ และเรียนรู้ด้วยตนเองตลอด 2 ปี การศึกษาในการเลือกพื้นที่จริงสำหรับการวางผังและออกแบบชุมชนเมืองและชนบท ผู้เขียนเชื่อว่า นักศึกษาจะได้ใช้ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และความสามารถ (Ability) ทั้งในด้านความคิดรวบยอด (Total Concept) ความคิดรายสาขา (Sectoral Concepts) และการนำความคิดและทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติ จากวิชาการบรรยายและวิชาปฏิบัติการวางผัง และออกแบบ 1-5 รวมทั้งวิชาการศึกษาและวิจัยด้วยตนเอง

กิจกรรมการศึกษาวิจัย

หลักสูตรนี้เน้นการบริหารจัดการที่ดิน (LAND MANAGEMENT) ทั้งชุมชนเมือง และชุมชนชนบทเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชนดั้งเดิม รวมทั้งการจัดหาพื้นที่รองรับสำหรับชุมชนขยาย ภายใต้กรอบของผังภาคและผังเมือง หาก

นักศึกษา คณาจารย์และ สถาบันที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักหอสมุด คณะนิเทศศาสตร์ (หลักสูตรรองครุวม) สำนักวิจัย สำนักวางแผน สำนักเทคโนโลยี สาขาวิชาวิศวกรรมสิ่งแวดล้อม สาขาวิศวกรรมโยธา อุตสาหกรรมเกษตร คณะพยาบาลศาสตร์ และคณะเศรษฐศาสตร์ ฯลฯ มีส่วนร่วมในการศึกษาวิจัยและได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายงบประมาณ ฝ่ายบุคคล และฝ่ายประชาสัมพันธ์แล้ว โครงการศึกษาวิจัยก็จะสมบูรณ์และมีมาตรฐานที่ดีสำหรับการเรียนการสอนและการให้บริการทางวิชาการแก่สังคม

กิจกรรมการให้บริการทางวิชาการด้านการวางแผนและออกแบบชุมชนเมืองและชนบท

นักศึกษาและคณาจารย์ของหลักสูตรและคณาจารย์จากสถาบันที่เกี่ยวข้อง ควรจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมหากหลักสูตรที่เสนอขอรับงานด้านการวางแผนเมืองรวมและผังเมือง เฉพาะจากกรมการผังเมือง กระทรวงมหาดไทย สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาลต่างๆ รวมทั้งการขอรับงานด้านวางแผนบริหารจัดการอนุรักษ์

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจากสำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังมีโครงการจัดฝึกอบรมบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ทุกรูปแบบ) ในด้านการวางแผนและออกแบบชุมชนเมืองและชนบท การเปิดหลักสูตรระยะสั้นสำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐและภาคเอกชนเกี่ยวกับผังเมืองและผังชนบทเพื่อมีส่วนร่วมในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และพัฒนาพื้นที่เมือง และชนบทตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ

กิจกรรมด้านการทำนุ บำรุง ศิลปวัฒนธรรม

นักศึกษา คณาจารย์และบุคลากรของหลักสูตรและคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จะเข้าร่วมกิจกรรมกับมหาวิทยาลัยรั้งลิตผ่านสถาบันที่เกี่ยวข้องรวมทั้งอาจเสนอกิจกรรมที่ได้จากการเรียนการสอน การศึกษาวิจัยและการให้บริการทางวิชาการแก่หน่วยงานของรัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมด้านทำนุ บำรุง ศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยอีกด้วยและเพื่อเป็นการสนองนโยบายและวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัยรั้งลิต

บรรณานุกรม

- ธีระพล อรุณกลีกร. แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540-2544. กรุงเทพฯ : วิทยุชน, 2540.
- พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518. กรุงเทพฯ : กรมการผังเมือง (สำนักผังเมืองเดิม) กระทรวงมหาดไทย, [2542].
- รังสิต, มหาวิทยาลัย. คู่มือการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยรังสิต 2542-2543. นนทบุรี : เอส.อาร์. พรินติ้ง แมสโปรดักส์, 2542.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. กรุงเทพฯ : วิทยุชน, 2540.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. กรุงเทพฯ : ศูรสภา, 2513.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2510-2514. กรุงเทพฯ : สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ, [25--].
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2512-2519. กรุงเทพฯ : สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ, 2514.
- สำนักนายกรัฐมนตรี. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2520-2524. กรุงเทพฯ : ตะวันนา, 2520.
- สำนักนายกรัฐมนตรี. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2525-2529. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุม สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2524.
- สำนักนายกรัฐมนตรี. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 พ.ศ. 2530-2534. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ยูไนเต็ด โปรดักชั่น, 2529?
- สำนักนายกรัฐมนตรี. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 พ.ศ. 2535-2539. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ยูไนเต็ด โปรดักชั่น, 2534?.